

.....

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

.....

УДК 346.7

К. А. Затулко

магістр юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ШЛЯХ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У ЧАСТИНІ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ВНУТРІШНЬОМУ ВОДНОМУ ТРАНСПОРТІ ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У статті досліджуються перспективи приведення наявного законодавчого регулювання внутрішнього водного транспорту України до стандартів ЄС. Автором описані зобов'язання, взяті Україною за Угодою про асоціацію України з ЄС, у цій галузі. У статті проводиться критичний аналіз відповідності положень уже прийнятих нормативних актів та проектів нормативних актів європейським нормам.

Ключові слова: внутрішній водний транспорт, директиви ЄС, транспорт, транспортне право.

Постановка проблеми. Згідно з Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими співтовариствами (надалі – УПС) наша держава взяла на себе одностороннє зобов'язання вжити заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведенне у відповідність до законодавства ЄС. При цьому форми, методи і строки приведення національного законодавства у відповідність до вимог ЄС не були конкретизовані в УПС. Втім, у 2012 р. глави делегацій ЄС та України парафували текст Угоди про асоціацію з ЄС (додаток XXXII до глави 7 «Транспорт» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію Україна – ЄС), зокрема положення про створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, які чітко визначають конкретні заходи та строки щодо адаптації українського законодавства до вимог ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню у сфері реформуван-

ня внутрішніх водних шляхів присвячені праці видатних економістів Р. Вернигори, Т. Блудової, О. Котлубая, Н. Кудрицької, К. Михайличенко, А. Окорокова, П. Цупрова, Л. Чобаль, В. Федурця та правознавців О. Клепікової, А. Кулько, Г. Тасліцького, а також зарубіжних учених-транспортників К. Сеччі і К. Пейжса. Варто зазначити, що актуальних ґрунтовних досліджень у сфері правового забезпечення функціонування внутрішнього водного транспорту, зокрема щодо введення в українське законодавство норм ЄС, на сьогодні не проводилося.

Метою статті є дослідження стану виконання зобов'язань України, взятих за Угодою про Асоціацію, щодо імплементації в законодавство України норм директив ЄС у сфері регулювання внутрішнього водного транспорту.

Виклад основного матеріалу. Основні напрями політики ЄС щодо розвитку внутрішнього водного транспорту (надалі – ВВТ) визначені у затвердженій Європейською комісією 10 вересня 2013 р.

програмі NAIADES II. Термін реалізації цієї програми – 2014–2020 рр. Її метою є здійснення структурних змін у секторі ВВТ і забезпечення відповідності його функціонування цілям розумного, сталого та інклюзивного зростання, описаним у програмі Europe 2020.

До основних напрямів політики ЄС у сфері ВВТ належать:

– розбудова якісної інфраструктури ВВТ завдяки посиленню зв'язків ВВТ з іншими видами транспорту, інтеграції ВВТ до мультимодальних логістичних мереж, включенню у Транс'європейську транспортну мережу TEN-T;

– удосконалення екологічних характеристик ВВТ через встановлення нижчих лімітів на викиди забруднюючих речовин, сприяння переходу ВВТ на використання альтернативних видів палива (зокрема, скрапленого природного газу);

– підвищення професійного рівня і кваліфікації робітників ВВТ, поліпшення умов праці завдяки впровадженню інноваційних технологій;

– створення єдиного простору ВВТ завдяки уніфікації стандартів країн ЄС з урахуванням положень Лісабонського договору, зокрема, щодо технічних вимог до суден, професійної кваліфікації персоналу, перегляду наявного розподілу повноважень в управлінні та усунення дублювання функцій.

Угодою про асоціацію України з ЄС передбачена імплементація Україною таких директив ЄС:

– **Директива Ради № 87/540/ЄС про доступ до перевезення вантажів водними шляхами для національного та міжнародного транспорту і про взаємне визнання дипломів, сертифікатів та інших офіційних посвідчень кваліфікаційного рівня для провадження такої діяльності;**

– Директива Ради № 96/50/ЄС про гармонізацію умов отримання національних свідоцтв капітанів для перевезення пасажирів та вантажів внутрішніми водними шляхами у межах Співтовариства;

– Директива Ради № 96/75/ЄС про системи фрахтування та ціноутворення на національному та міжнародному внутрішньому водному транспорті Співтовариства;

– Директива № 2005/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7.09.2005 р. про гармонізовані річкові інформаційні послуги на внутрішніх водних шляхах Співтовариства;

– Директива № 2006/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12.12.2006 р. про встановлення технічних вимог до суден на внутрішніх водних шляхах;

– Директива № 2008/68/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24.09.2008 р. щодо перевезення небезпечних вантажів внутрішніми шляхами.

Для поступового виконання зобов'язань у сфері внутрішнього водного транспорту Міністерством інфраструктури України прийнято Стратегічний план розвитку річкового транспорту на період до 2020 року, де серед короткострокових (до 3-х років) перспектив реформування галузі зазначаються інтеграція внутрішнього водного транспорту до європейських ВВТ, створення регуляторного органу на транспорті та прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внутрішній водний транспорт України», а серед середньострокових (до 5-ти років) – імплементація директив та регламентів ЄС на ВВТ.

На шляху до імплементації положень цих Директив народними депутатами України у співпраці з Міністерством інфраструктури України розроблено проект Закону України «Про внутрішній водний транспорт» реєстраційний № 2475а від 4.08.2015 р. (надалі – Законопроект).

Положення Законопроекту, зокрема у статті 4 і 6, підкреслюють пріоритетність євроінтеграційного курсу України у сфері внутрішнього водного транспорту та взаємозв'язок проекту з основними напрямами політики ЄС щодо розвитку ВВТ.

Зокрема, стаття 4 Законопроекту встановлює мету і напрями державного регулювання у сфері внутрішнього водного транспорту. Вказується, що державне регулювання у сфері внутрішнього водного транспорту здійснюється з метою реалізації єдиної економічної, інвестиційної, науково-технічної та соціальної політики за такими напрямами:

– пріоритетність потреб внутрішнього водного транспорту у використанні водних об'єктів загального користування;

- сприяння інтеграції внутрішнього водного транспорту до мультимодальних логістичних мереж України;
- забезпечення розвитку внутрішнього водного транспорту і річкових водних шляхів відповідно до цілей європейської інтеграції України та наближення до європейських стандартів судноплавства;
- сприяння розвитку на конкурентних засадах ринку послуг у відповідній сфері;
- здійснення державного нагляду і контролю за дотриманням вимог законодавства у відповідній сфері;
- нормативно-правове забезпечення діяльності внутрішнього водного транспорту;
- управління державним майном;
- здійснення державної реєстрації суден;
- проведення стандартизації і сертифікації діяльності у сфері внутрішнього водного транспорту;
- здійснення державного нагляду за суднами, станом гідротехнічних споруд та проведенням шляхових робіт;
- здійснення державного нагляду за забезпеченням безпеки судноплавства, екологічної безпеки, охорони портових споруд і суден;
- створення та розвиток берегової інфраструктури внутрішнього водного транспорту;
- організація перевезень пасажирів і багажу внутрішнім водним транспортом, здійснення контролю за такими перевезеннями;
- реалізація тарифної, інноваційної та інвестиційної політики;
- забезпечення захисту прав споживачів послуг, що надаються на внутрішньому водному транспорті;
- організація міжнародного співробітництва.

Стаття 6 Законопроекту перераховує принципи організації функціонування та розвитку внутрішнього водного транспорту, серед яких у пункті 10 зазначається виконання зобов'язань за міжнародними договорами України в галузі судноплавства, уніфікація законодавства з європейськими та світовими стандартами у цій сфері.

Перейдемо до аналізу відповідності положень Законопроекту вищезазначеним директивам.

Директива Ради № 87/540/ЄС про доступ до перевезення вантажів водними шляхами для національного та міжнародного транспорту і про взаємне визнання дипломів, сертифікатів та інших офіційних посвідчень кваліфікаційного рівня для провадження такої діяльності встановлює вимоги як до фізичних, так і до юридичних осіб з приводу відповідності кваліфікаційним вимогам для провадження господарської діяльності на внутрішньому водному транспорті. Зокрема, пункт 3 частини 1 статті 3 регламентує, що один із працівників юридичної особи, який безпосередньо керує на постійній основі транспортними операціями юридичної особи, одним із видів господарської діяльності якої є діяльність із перевезень вантажів внутрішнім водним транспортом, повинен відповідати умовам професійної компетенції. Загальноприйнятими показниками кваліфікації є: наявність освіти за відповідним напрямом або досвід роботи у сфері внутрішніх водних шляхів, або ці два критерії у поєднанні. Кваліфікаційні вимоги можуть самостійно деталізуватися державами-членами ЄС. Для юридичних осіб також може встановлюватися державами-членами ЄС низка виключень.

У Законопроекті у статті 67 встановлені вимоги до судовласників річкових суден лише з питань відповідальності за управління безпекою судноплавства. Вимоги професійної компетентності осіб, що керують транспортною діяльністю перевізника на ВВТ, Законопроектом не встановлені. Законопроект відповідає вимогам Директиви лише частково. На нашу думку, варто доповнити Законопроект окремою нормою щодо вимог до професійної компетенції перевізника: «Судовласник, що провадить діяльність на внутрішніх водних шляхах, повинен мати у штаті на постійній основі працівника, що має належний рівень кваліфікації, посвідчений сертифікатом, у разі позитивного складання кваліфікаційного іспиту або у разі наявності досвіду у вигляді двох років роботи на внутрішньому водному транспорті».

Директива Ради № 96/50/ЄС про гармонізацію умов отримання національних свідоцтв капітанів для перевезення пасажирів та вантажів вну-

трішніми водними шляхами у межах Співтовариства встановлює єдині вимоги для отримання капітанами свідоцтва для провадження діяльності на внутрішніх водних шляхах і єдину форму свідоцтва капітана.

Законопроект відповідає вимогам Директиви повністю, ним у статтях 5, 28 та 31 визначені підстави для встановлення кваліфікації капітана (судноводія) і видачі відповідних документів. Вимоги Директиви впроваджені у законодавство України у Положенні про порядок видачі посвідчення судноводія торговельного судна, яке допущено до плавання судноплавними річковими внутрішніми водними шляхами, затвердженому наказом Міністерства інфраструктури України № 490 від 7.10.2014 р.

Директива Ради № 96/75/ЄС про системи фрахтування та ціноутворення на національному та міжнародному внутрішньому водному транспорті Співтовариства спрямована на запровадження ринку вільних цін у сфері внутрішнього водного транспорту та з метою унормування неконтрольованої ситуації з вантажопотоками в ЄС, в якій пропозиція зі сторони вантажоперевізників перевищує в рази попит на ринку перевезень внутрішнім водним транспортом, запровадження «системи ротаційного фрахтування».

На нашу думку, стаття 8 Законопроекту відповідає вимогам Директиви у частині застосування вільного ціноутворення і вільних договірних відносин між зацікавленими сторонами у сфері внутрішнього водного транспорту. Водночас Законопроект не містить визначення поняття «система ротаційного фрахтування» та не передбачає існування органу, який би відповідав за функціонування й організацію цієї системи, тому Законопроект, на нашу думку, відповідає вимогам Директиви частково. Але у зв'язку з тим, що нині в Україні судноплавство на ВВТ здійснюється у мінімальних обсягах і пропозиція транспортних послуг на цьому ринку дуже незначна, доцільно розробити окремий підзаконний нормативний акт у цій сфері.

Директивою № 2005/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7.09.2005 р. про гармонізовані річкові інформаційні послуги на внутріш-

ніх водних шляхах Співтовариства запроваджуються спільні вимоги та технічні умови функціонування річкових інформаційних систем і забезпечення гармонізованої, сумісної і відкритої навігаційної допомоги та інформаційної системи в мережі внутрішніх водних шляхів Співтовариства. Стаття 3 Директиви надає визначення поняття «річкові інформаційні послуги» (РІП) – це гармонізовані інформаційні послуги для сприяння управлінню рухом і транспортом у внутрішній навігації, включаючи за технічної можливості взаємодію з іншими транспортними засобами. РІП не стосуються внутрішніх видів комерційної діяльності між однією або більше компаніями, але є відкритими для взаємодії в рамках комерційної діяльності у цілому. РІП охоплює такі послуги, як інформація про фарватер, рух, управління рухом, пом'якшення наслідків катастроф, інформація для управління перевезеннями, статистикою і митними послугами, а також навігаційні і портові збори. Відповідно до Додатку 1 до Директиви річкова інформаційна послуга має містити такий мінімальний обсяг даних: вісь фарватеру із вказівкою кілометражу; обмеження для суден або караванів суден щодо довжини, ширини, осадки і висоти надводної частини судна; термін експлуатації обмежувальних конструкцій, зокрема шлюзів і мостів; розташування портів і перевалочних місць, т. зв. вихідні дані для датчиків рівня води, необхідних для навігації. Директивою також встановлено, що для кращої якості послуг, крім органу, що централізовано надаватиме такі послуги, можуть створюватися регіональні центри.

На імплементацію положень цієї Директиви прийнято наказ Міністерства інфраструктури України «Про комплекс заходів щодо створення річкової інформаційної служби на внутрішніх водних шляхах України» № 7 від 25.02.2011 р., яким затверджено Положення про річкову інформаційну службу на внутрішніх водних шляхах, а Державне підприємство «Дельта-лоцман» визначено відповідальним за здійснення проектних, технічних і технологічних заходів, планування, фінансування заходів щодо створення та подальшої експлуатації річкової інформаційної служби. Відповід-

но до пункту 1.4 Положення про Річкову інформаційну службу у складі ДП «Дельта-лоцман» створено Річкову інформаційну службу та регіональні центри Річкової інформаційної служби, які є підрозділами Річкової інформаційної служби. Під Річковою інформаційною службою у пункті 1.4 Положення розуміється служба, яка входить до складу державного підприємства «Дельта-лоцман» і взаємодіє із службою регулювання руху суден на внутрішньому водному транспорті, сприяє керуванню рухом суден і перевезенням на внутрішніх водних шляхах у взаємодії з іншими видами транспорту (морським, автомобільним та залізничним) з метою сприяння безпечному та ефективному процесу перевезень і найбільш повному використанню можливостей внутрішніх водних шляхів України.

Що ж до Законопроекту, то статті 9, 12, 23, 69 регламентують порядок створення і функціонування річкової інформаційної системи, а точніше сказати – перенесення відповідної річкової інформаційної системи до відання адміністрації річкових водних шляхів України. Відповідно до абзацу 1 частини 1 статті 69 Законопроекту річкова інформаційна служба буде входити до структури адміністрації річкових водних шляхів України і діяти відповідно до Положення, яке має бути затверджено центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері внутрішнього водного транспорту у встановленій цим Положенням зоні відповідальності. Частина 3 статті 69 надає відкритий перелік функцій річкової інформаційної служби, а саме: 1) збір, узагальнення і передача на судна актуальної навігаційно-гідрографічної, метеорологічної і гідрологічної інформації, попередження їх про фактори небезпеки на річкових водних шляхах; 2) моніторинг суден, встановлення зв'язку з ними, отримання, реєстрація та передача необхідних даних; 3) участь у встановленні зв'язку між суднами й іншими суб'єктами внутрішнього водного транспорту; 4) забезпечення роботи Інформаційної системи автоматизованого обліку річкових перевезень; 5) взаємодія у встановленому порядку з інформаційними службами інших країн із питань, віднесених до її компетенції; 6) здійснення ін-

ших функцій відповідно до законодавства. Тому робимо висновок, що Законопроект відповідає вимогам Директиви повністю.

Директива № 2006/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12.12.2006 р. щодо встановлення технічних вимог до суден на внутрішніх водних шляхах. Статті 10, 28, 29, 30, 32, 35 Законопроекту визначають технічні вимоги до суден, що здійснюють плавання на ВВТ, процедури класифікації і сертифікації на відповідність вимогам, зокрема європейським, до таких суден, відповідні компетентні органи тощо.

Суднове свідоцтво як єдиний судовий документ вимагається узгодженими на європейському рівні технічними приписами, які застосовуються до суден внутрішнього плавання (Резолюція № 61 від 2011 р. Комітету з внутрішнього водного транспорту ЕСК ООН). Правила приведені у відповідність до законодавства ЄС. Вони покликані спростити визнання судових свідоцтв, усуваючи необхідність повторного огляду суден, що здійснюють міжнародні перевезення внутрішніми водними шляхами. Законопроект повністю відповідає вимогам цього судового свідоцтва як єдиного судового документа, який замінює національні свідоцтва про придатність до плавання, що існують на сьогодні.

Оскільки Директиву № 2006/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12.12.2006 р. розроблено на підставі узгоджених на європейському рівні технічних приписів, які застосовуються до суден внутрішнього плавання, то можна говорити, що Законопроект відповідає вимогам Директиви повністю.

Директива № 2008/68/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24.09.2008 р. щодо перевезення небезпечних вантажів внутрішніми шляхами встановлює вимоги щодо перевезень небезпечних вантажів внутрішнім водним транспортом. Перевезення небезпечних вантажів водним транспортом в Україні врегульовано Законом України «Про перевезення небезпечних вантажів». Окремі положення Директиви будуть враховані шляхом внесення змін до зазначеного Закону відповідно до Плану імплементації Директиви 2008/68/ЄС, за-

твердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1159-р від 26.11.2014 р. Крім того, Україна ратифікувала Європейську угоду про міжнародні перевезення небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами.

Висновки і пропозиції. Можна підсумувати, що більшість із положень Директив враховано законотворцем під час розробки проекту Закону «Про внутрішній водний транспорт» № 2475а від 4.08.2015 р. Зокрема, положення Директив №№ 96/50/ЄС, 2005/44/ЄС, 2006/87/ЄС враховано повністю, положення Директив №№ 87/540/ЄС, 96/75/ЄС враховано частково, а положення Директиви № 2008/68/ЄС – частково враховано в Законі України «Про перевезення небезпечних вантажів»; у неврахованій частині розробляється відповідний проект змін до нього. Тому можна зробити висновок, що проект Закону «Про внутрішній водний транспорт» потребує якнайшвидшого прийняття. Щодо неврахованих положень Директиви № 96/75/ЄС стосовно системи ротаційного фрахтування вважаємо за потрібне сказати, що Директива покликана врегулювати ринок із значною пропозицією і низьким попитом. Оскільки на сьогодні ситуація на ринку України має кардинально протилежний стан, то вона може бути врегульована на підзаконному рівні.

Щодо імплементації положень Директиви Ради № 87/540/ЄС вважаємо за потрібне доповнити Законопроект окремою нормою щодо вимог до професійної компетенції перевізника: «Судновласник, що провадить діяльність на внутрішніх водних шляхах, повинен мати у штаті на постійній основі працівника, що має належний рівень кваліфікації, посвідчений сертифікатом, у разі позитивного складання кваліфікаційного іспиту або у разі наявності досвіду у вигляді двох років роботи на внутрішньому водному транспорті».

Список використаної літератури:

1. Стратегічний план розвитку річкового транспорту на період до 2020 року : наказ Міністерства інфраструктури України № 543 від 18.12.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mtu.gov.ua/documents/446.html>.
2. Директива Ради № 87/540/ЄС про доступ до перевезення вантажів водними шляхами для національного та міжнародного транспорту і про взаємне визнання дипломів, сертифікатів та інших офіційних посвідчень кваліфікаційного рівня для провадження такої діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/file/32878>.
3. Директива Ради № 96/50/ЄС про гармонізацію умов отримання національних свідоцтв капітанів для перевезення пасажирів та вантажів внутрішніми водними шляхами у межах Співтовариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/file/33394>.
4. Директива Ради № 96/75/ЄС про системи фрахтування та ціноутворення на національному та міжнародному внутрішньому водному транспорті Співтовариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/file/33094>.
5. Директива № 2005/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7.09.2005 р. про гармонізовані річкові інформаційні послуги на внутрішніх водних шляхах Співтовариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.transport-ukraine.eu/sites/default/files/checked_dir_2005_44_ua_cons2009.doc.
6. Директива № 2006/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12.12.2006 р. щодо встановлення технічних вимог до суден на внутрішніх водних шляхах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/file/33404>.
7. Директива №2008/68/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24.09.2008 р. щодо перевезення небезпечних вантажів внутрішніми шляхами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.transport-ukraine.eu/sites/default/files/catalog/main/ua/415/dir_2008_68_ua.doc.
8. Про внутрішній водний транспорт : проект Закону № 2475а від 4.08.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56230.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
10. NAIADES II [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ec.europa.eu/transport/modes/inland/promotion/naiades2_en.

Затулко К. А. Путь к имплементации положений Договора про ассоциацию Украины с Европейским Союзом в части регулирования хозяйственной деятельности на внутреннем водном транспорте в законодательство Украины

В статье исследуются перспективы приведения существующего законодательного регулирования внутреннего водного транспорта Украины к стандартам ЕС. Автором описаны обязательства, взятые Украиной по Соглашению об ассоциации Украины с ЕС, в данной области. В статье проводится критический анализ соответствия положений уже принятых нормативных актов и проектов нормативных актов европейским нормам.

Ключевые слова: *внутренний водный транспорт, директивы ЕС, транспорт, транспортное право.*

Zatulko K. Way to the implementation of the provisions of the Treaty on the association of Ukraine with the European Union regarding regulation of economic activities on inland waterway transport into Ukrainian legislation

The article deals with the prospects of bringing the existing legislative regulation of inland waterway transport Ukraine to EU standards. The author describes the obligations taken by Ukraine under the Association Agreement with the EU in this area. The article is a critical analysis of compliance with regulations already adopted regulations and draft regulations to European standards.

Key words: *inland waterway transport, EU directives, transportation, transport law.*